

UDK: 347.426.4

Pregledni znanstveni članak

dr.sc. Šime Savić¹

NOVI ORIJENTACIJSKI KRITERIJI ZA UTVRĐIVANJE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE PO STAJALIŠTU VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE – NEKE DVOJBE

Sažetak

Na 2./20 sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održane 15. lipnja 2020. g.² doneseno je novo pravno stajalište kojim se mijenja Orijehtacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 29. studenoga 2002.³ Novo pravno stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske jednostavno je i sadrži dvije bitne odrednice: povećavaju se za 50 % svi iznosi naknada određeni u Orijehtacijskim kriterijima iz 2002. g. i, novo stajalište se primjenjuje na sve slučajeve nastale nakon 1. siječnja 2006. g. (datum stupanja na snagu Zakona o obveznim odnosima), dakle na sve parnice koje su u tijeku u svim stupnjevima suđenja. Novi orijentacijski kriteriji izazvali su niz diskusija, nedoumica, nejasnoća i dvojbi, zbog čega se očekuje dodatno tumačenje istih i početak primjene u praksi. Novi kriteriji su ponovno stavili pod znak dvojbe i Orijehtacijske kriterije iz 2002. g. U ovome radu autor obrađuje problematiku novih Orijehtacijskih kriterija za utvrđivanje visine pravične novčane naknade neimovinske štete i ukazuje na dvojbe koje još uvijek postoje u vezi s njihovom pravnom prirodom i primjenom u praksi.

Ključne riječi: neimovinska šteta, povreda prava osobnosti, pravična novčana naknada, mjerila za utvrđivanje iznosa naknade.

¹ Odvjetnik, Zagreb

² Broj Su-IV-47/2020-5

³ Objavljeni u godišnjem Izboru odluka, br. 1/03-60, koji izdaje Vrhovni sud Republike Hrvatske i u Informator, Zagreb, br. 5115 od 15.303.2003.

1. Neimovinska/nematerijalna šteta

O nematerijalnoj/neimovinskoj šteti, njenoj prirodi, metodama utvrđivanja iznosa i sl., vrlo se živo diskutira već stotinjak godina. A sam problem naknade neimovinske/nematerijalne štete javio se već u rimskom pravu, koje je u početku štetu shvaćalo isključivo kao oštećenje materijalne stvari, da bi kasnije u institutu *iniuria* pronašlo način naknade neimovinske štete zbog povrede osobnosti neke osobe. Austrijski Opći građanski zakonik donesen davne 1807., poznaje institut naknade neimovinske štete i priznaje oštećenom pravo na naknadu. Rezultat te duge diskusije i sporadičnih legislativnih rješenja jeste opće prihvaćanje prava na naknadu i neimovinske štete u gotovo svim pravnim sustavima.⁴ Zato je razumljiv zahtjev Rezolucije br. 75-5 Ministarskog vijeća Europskog vijeća o naknadi štete na osobama zbog ozljeda ili smrti osoba⁵, a kojom se preporučuje vladama da priznaju pravo na naknadu neimovinske štete u slučaju ozljeda ili smrti neke osobe. No, razlike u pojedinim sustavima postoje kad je u pitanju obim priznatih prava na naknadu neimovinske štete i kad je u pitanju metoda utvrđivanja iznosa naknade pretrpljene neimovinske štete.

Kontroverze proizlaze već iz samog pojma nematerijalne/neimovinske štete. Svaki pravni sustav daje vlastitu definiciju neimovinske štete.⁶ Najbliža i najšira definicija neimovinske/nematerijalne štete je tzv. negativna definicija: nematerijalna/neimovinska šteta jeste gubitak koji se ne može pripisati imovini, prihodima ili zaradi oštećene osobe⁷. Zakon o obveznim odnosima iz 1991.⁸ definira nematerijalnu štetu kao “*nanošenje drugome fizičke ili psihičke boli ili straha*.”⁹ Time je ZOO ‘91 prihvatio *subjektivnu definiciju* nematerijalne štete: ozljeda, smrt sama po sebi nije zakonom zaštićeni oblik nematerijalne štete; naknada se daje samo ako je oštećena osoba trpjela fizičke ili psihičke boli i strah kao posljedicu ozljede ili smrti. Povreda osobe sama po sebi nije šteta. Šteta po-

⁴ Iznimka je kratkotrajno odbijanje prihvaćanja prava na naknadu neimovinske štete u komunističkim sustavima, koji su polazili od stajališta da patnja i bol nemaju novčanu cijenu i stoga se njihova vrijednost ne može procijeniti u novcu.

⁵ Tekst Rezolucije v. u zborniku Udruženja za pravo osiguranja Srbije i Crne Gore, Privreda i pravo u tranziciji, Palić, 2004., str. 130 – 133.

⁶ Definicije pojma neimovinske /nematerijalne štete u pojedinim zemljama v. Klarić, Petar, *Odštetno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1995.

⁷ Čurković, Marijan, *Naknada nematerijalne štete u nekim europskim zemljama*, zbornik radova *Štete u osiguranju motornih vozila*, međunarodna konferencija, Neum 2006., str. 37.

⁸ Poznato je da je nekadašnji jugoslavenski Zakon o obveznim odnosima iz 1978. (Sl.list SFRJ br. 29/78, 39/85, 46/85, 57/89), uz neke izmjene, postao hrvatski Zakon o obveznim odnosima na temelju Zakona o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine br. 53/91, koji je stupio na snagu 8.listopada 1991. Dalje u tekstu: ZOO 91.

⁹ Čl.155. ZOO ‘91.

stoji samo ako ta osoba trpi boli i strah. Lista priznatih oblika nematerijalne štete po ZOO '91 je zatvorena lista; priznaju se samo oni oblici koje navodi zakon. Ne samo ZOO, već i drugi zakoni, koji imaju odredbe o posebnim oblicima neimovinske štete, posebno u novinarsko-informativnoj djelatnosti.¹⁰ Dakle, naglasak se stavlja na subjektivni osjećaj patnje, neugode, koja se manifestira u obliku boli i straha.¹¹ Fizička bol, strah, duševna bol same po sebi nisu osnovica za dosuđivanje pravične novčane naknade. Uvjet te naknade jeste trpljenje boli i straha. Dakle, posljedica ozljede, narušenja zdravlja i smrti. Pravno priznati oblici nematerijalne štete su taksativno navedeni u ZOO '91. To su: pretrpljeni (i budući) fizički boli, pretrpljeni (i budući) duševni boli zbog smanjenja životne aktivnosti, pretrpljeni (i budući) duševni boli zbog naruženosti, pretrpljeni (i budući) duševni boli zbog smrti bliske osobe, pretrpljeni (i budući) duševni boli zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe i pretrpljeni (i budući) strah. Svaka od navedenih patnji predstavlja samostalnu pravnu osnovu za dodjelu naknade nematerijalne štete. Zato se u presudama i navodi osnova i iznos pojedine naknade, dok se ukupna, nespecificirana, paušalna naknada dosuđivala vrlo rijetko i to samo kad su ozljede bile takve prirode da je bilo vrlo teško utvrditi pojedine vidove pravne osnove za pojedinačni obračun i naknadu.

Hrvatski Zakon o obveznim odnosima iz 2005.¹² definira neimovinsku štetu kao *povredu prava osobnosti*¹³. A prava osobnosti su samo primjerice, kao otvorena lista, navedena u čl. 19., među njima i pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda. ZOO 2005 mijenja i izraz *nematerijalna šteta* koji rabi ZOO '78 u *neimovinska šteta* čime je pojam još više vezao uz povredu prava osobnosti.¹⁴ U svijetlu takvog poimanja nematerijalne štete, Crnić¹⁵ definira neimovinsku štetu kao štetu nastalu *povredom propisima zaštićenih subjektivnih prava čovje-*

¹⁰ Crnić, Ivica, Naknada nematerijalne štete – neka pitanja, Godišnjak 9. Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Hrvatsko društvo za građansko-pravne znanosti i praksu, Opatija, 2002., str. 147.

¹¹ Do koje apsurdnosti može dovesti takvo definiranje nematerijalne štete vidi se iz ponašanja nekadašnje sudske prakse po kojoj osobe u komatoznom stanju (osobe kojima je uništen moždani centar i koje nisu svjesne svoga stanja) nemaju pravo na naknadu nematerijalne štete jer ne osjećaju bol ili strah, v. Crnić, Ivica, Naknada štete, zbornik Saveza društava pravnika Hrvatske, Zagreb, 1986., str. 1321.

¹² Narodne novine br. 35/2005, 41/08, 125/11, 78/15, 9/18, dalje u tekstu: ZOO 2005.

¹³ V. čl. 1046.

¹⁴ Terminologiju ZOO 2005 „neimovinska šteta“ smatra prikladnijom od termina „nematerijalna šteta“ i Medić, v. Medić, Duško, O pojmu i naknadi nematerijalne štete u Bosni i Hercegovini, zbornik Petnaesto međunarodno savjetovanje Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Pravni fakultet Mostar, Neum, 2017., str.180.

¹⁵ Crnić, Ivica, Odštetno pravo, Žgombić i partneri, Zagreb, str. 556.

ka koja se očituje kao tjelesna (fizička) i/ili duševna (psihička) bol (patnja). ZOO 2005 prihvaća sasvim drugačiju definiciju neimovinske štete u odnosu na onu iz ZOO '91. Povreda prava osobnosti¹⁶ sama po sebi je šteta, *damnum in se*, što ZOO 2005 i izričito kaže: "Šteta je...i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta)". Time je ZOO 2005. prihvatio *objektivnu koncepciju* neimovinske štete, što je realizacija opće odredbe iz čl. 22., st.1. Ustava Republike Hrvatske o nepovredivosti čovjekove osobnosti.¹⁷ Dakle, u sustavu ZOO 2005. povreda prava osobnosti = neimovinska šteta. To pak ne znači da će svaka povreda prava osobnosti na život i zdravlje biti dovoljna sama po sebi za dosuđivanje pravične novčane naknade. Dosuđivanje pravične novčane naknade definiraju kumulativno dvije pretpostavke: težina povrede prava osobnosti i okolnosti u kojima je došlo do povrede.

2. Popravljanje nematerijalne/neimovinske štete

Popravljanje štete vrlo je važno pitanje, jer se odredbama o popravljanju štete realizira saniranje štetnih posljedica uzrokovane nematerijalne/neimovinske štete. Pravni poredak određuje metodologiju utvrđivanja, obračuna i naknade za pretrpljenu nematerijalnu/neimovinsku štetu. Popravljanje štete znači otklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastupile zbog neke štetne radnje.¹⁸ Kod naknade materijalne štete tu u pravilu nema problema. Međutim, kod naknade nematerijalne/neimovinske štete problem proizlazi iz činjenice da nešto nematerijalno/neimovinsko treba odrediti/procijeniti u materijalnom obliku – u novcu. ZOO '91 govori o novčanoj naknadi nematerijalne štete¹⁹ (za našu temu važno: za pretrpljene fizičke i psihičke boli, za pretrpljeni strah) za koju traži da bude *pravična novčana naknada*. Izraz

¹⁶ A ovdje nas zanima prvenstveno povreda prava na život i zdravlje .

¹⁷ ZOO nije prvi prihvatio objektivnu definiciju neimovinske štete. Takvu definiciju nalazimo već kod starijih teoretičara u Hrvatskoj: tako Kalodera neimovinsku štetu definira kao štetu koja se nekome nanosi povredom pravno priznatih osobnih interesa, a pod tim podrazumijeva subjektivne interese, prema: Crnić, Ivica, *Odstetno pravo*, op.cit., str. 556. Uostalom, i za sam ZOO 91 može se reći da poznaje i priznaje i objektivnu koncepciju neimovinske štete, zbog čega prof. Klarić tvrdi da ZOO 91 prihvaća subjektivno-objektivnu definiciju nematerijalne štete, a svoju tvrdnju potkrepljuje odredbom ZOO 91 o naknadi štete kod povrede prava osobnosti, za koju se predviđa nenovčana satisfakcija u obliku objavljivanje presude, ispravak i povlačenje povređujuće izjave, v. Klarić, Petar, *Naknada neimovinske štete*, zbornik *Zakon o obveznim odnosima*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 28.

¹⁸ Crnić, I., *Oblici nematerijalne štete...*, op. cit., str. 1318.

¹⁹ Čl. 200. ZOO 91.

„pravična naknada“ pravni je standard čiji sadržaj ZOO '91 nije odredio, već je prepustio sudovima da to čine od slučaja do slučaja, u okviru kriterija i mjerila koje je postavio. S obzirom da nema egzaktne metode kojom bi se utvrdila novčana vrijednost nematerijalne/neimovinske štete, pravičnu novčanu naknadu valja shvatiti kao *zadovoljenje – satisfakciju* oštećenome koji trpi nematerijalnu/neimovinsku štetu²⁰. Pravično novčano zadovoljenje ili satisfakcija nije apstraktno, već ovisi i o društvenoj sredini u kojoj se oštećeni kreće. ZOO '91. u čl. 200. ne postavlja granicu koju sud ne bi smio prijeći kod utvrđivanja visine iznosa naknade za nematerijalnu štetu. *Kriteriji* kojima se sud mora rukovoditi kod utvrđivanja visine iznosa pravične novčane naknade/satisfakcije jesu: 1) okolnosti konkretnog slučaja (kontekst učinjene štete), te *osobito* 2). jačina bolova i straha i 3) njihovo trajanje. Pri odlučivanju o naknadi nematerijalne/neimovinske štete (pravna osnova i visina) sud mora voditi računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kome ta naknada služi (omogućavanje oštećenome da novcem i kupnjom određenih dobara kompenzira boli i strah), te o tome da se naknadom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom prirodom i društvenom svrhom.²¹ Sudovi su ovo uporno tumačili kao zabranu lukrativnosti pravične novčane naknade. Lukrativnost novčane naknade neimovinske štete posebno je došla do izražaja uvođenjem obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti, kod koje oštećeni, zahvaljujući pravu na izravan zahtjev (*actio directa*)⁹ prema osiguratelju, štetnika ostavlja po strani, a zahtjev za naknadu upućuje njegovom osiguratelju. To je dovelo do hipertrofije oblika i iznosa naknada nematerijalne štete, a načelo *l' assurance est la pour payer (osiguratelj i postoji zato da plati)*²² služilo je kao opravdanje društveno neprihvatljivog ponašanja.

Kad govorimo o kriterijima naknade nematerijalne štete ne smijemo zaboraviti na problem njihove konkretizacije u stvarne novčane iznose. Kako utvrditi pojedini novčani iznos za pojedinu pravno priznatu stavku neimovinske štete? U zakonodavstvu i u sudskoj te, posljedično, osigurateljnoj praksi, poznate su dvije metode konkretizacije postavljenih kriterija. Prva metoda je tzv. *apstraktna ili objektivna metoda*. Ta metoda uzima u obzir prosjek za slične slučajeve, a zanemaruje subjektivne elemente pojedinog oštećenika. Ona dovodi do uopćavanja istih ili sličnih rezultata za sve slučajeve iste ili slične struktiranosti u istim ili sličnim okolnostima.²³ Druga metoda je *subjektivna ili*

²⁰ Novčana satisfakcija se uobičajeno nazivala *bolninom*, v. Vizner. Boris, Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga 2., str. 915., vlastito izdanje autora, 1978.

²¹ V. čl. 200., st.2. ZOO 91.

²² Ćurković, M., Naknada nematerijalne štete u nekim europskim zemljama, op. cit., str. 37.

²³ Ćurković, M., Naknada nematerijalne štete u nekim europskim zemljama, op. cit., str. 38.

konkretna. Po ovoj metodi uzima se u obzir subjektivna situacija konkretnog oštećenika. I jedna i druga metoda je zastupljena i u legislativi i u svakodnevnoj praksi. Objektivna metoda ima niz prednosti koje njeni zagovornici ističu: omogućuje brzo utvrđivanje iznosa naknade; dovodi do ravnopravnog položaja oštećenih pred sudom; štetnici i oštećenici znaju koliku naknadu mogu očekivati i dobiti, odnosno koliki im je dug; samo ova metoda omogućuje ujednačavanje odštetnog prava; ovom metodom je moguće izbjeći subjektivnost i arbitrarnost onoga tko odlučuje o visini naknade; sve to utječe na izbjegavanje nepotrebnih i skupih sporova pred sudom, i sl. Mane ove metode: oštećenik je subjekt za sebe; situacija nije ista kod svih oštećenih; ova metoda ne uzima u obzir subjektivnu komponentu patnje pojedinog oštećenika, itd. Objektivna metoda konkretizira se kroz unaprijed određene parametre naknade svrstane u određene tabele (*tabelarni sustav naknada*). Tabelarni sustav ponegdje je propisan zakonom, primjerice, Italija²⁴, Španjolska,²⁵ Slovačka,²⁶ Češka,²⁷ Srbija²⁸, Federacija Bosna i Hercegovina²⁹. Za napomenuti je da se tabelarni sustav uvodi i određuje uglavnom za štete uzrokovane uporabom motornih vozila. No, i u zemljama koje nemaju zakonom propisan tabelarni sustav u praksi se itekako koristi tabelarni sustav, a tabele izdaju ili neformalna stručna tijela (udruge)³⁰ ili vrhovna sudska tijela, odnosno stvaraju ih i po njima postupaju sudovi u okviru internih uputa kojih se u praksi niži sudovi pridržavaju. Istini za volju i tabelarni sustavi dozvoljavaju u određenoj mjeri odstupanje i prepuštaju sucima da predviđenu naknadu dosude u iznosima koji premašuju tabelom predviđene

²⁴ Tabelarni sustav uveden je za odmjeravanje naknade za pretrpljenu biološku štetu zakonom br. 57. od 5. ožujka 2001, a zadržao ga je i novi talijanski Zakon o privatnim osiguranjima iz 2005, koji predviđa u čl. 138. jedinstvenu nacionalnu tablicu naknada.

²⁵ Ley sobre responsabilidad Civil y Seguro en la Circulation de Vehicolas a Motor od 29. listopada 2004.

²⁶ V. Fekete, Imrich, Zavarovanje automobilske odgovornosti na Slovaškem – organizacija, razvoj in nova zakonodaja, zbornik XI seminar s područja automobilskega zavarovanja, Slovensko zavarovalno združenje, Portorož, 2005, str. 50.

²⁷ Od 1. svibnja 2004, vrlo slično rješenje kao i Slovačka.

²⁸ Zakon o obaveznim osiguranjima u saobraćaju, Sl. glasnik Republike Srbije u čl. 26. obvezuje Vladu da pobliže propiše način i kriterije za određivanje...nematerijalne štete, zavisno od težine tjelesnog oštećenja ili narušenog zdravlja odnosno o stupnju djelomične nesposobnosti za rad; Vlada je tu obvezu i izvršila donoseći Uredbu o naknadi štete, Sl. glasnik Republike Srbije br 34/10, koja je odlukom ustavnog suda republike Srbije, IUO 904 od 24.01.2013., ukinuta,

²⁹ Zakon o obaveznim osiguranjima u prometu, Službene novine FBiH 57/20. Tim Zakonom FBiH je prihvatila čisti tabelarni sustav, a sličan onomu koji se predlagao u Republici Hrvatskoj 2010. g., koji, nakon žestokog otpora javnosti – nije prošao.

³⁰ Primjerice, belgijske *Tableau indicatif* koje je donijela Kraljevska udruga mirovnih sudaca i koje se tradicionalno koriste i redovno ažuriraju i objavljuju.

naknade do određene postotne granice, ako to okolnosti konkretnog slučaja opravdavaju (dakle, subjektivni element u okviru objektivne metode utvrđivanja i izračuna iznosa naknade).

3. Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz 2002. g.

S obzirom na to da u (sudskoj i osigurateljnoj) praksi nije bilo jedinstvenih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, raznolikost postupanja i dosuđivanja naknada dovela je u opasnost pravnu sigurnost građana i načelo jednakosti građana pred zakonom³¹. Tu nejednakost u primjeni kriterija posebno je pojačavala i omogućavala činjenica da nije bilo jedinstvenih *medicinskih tablica* za ocjenu težine posljedica pojedinih ozljeda, a zna se da su jedinstvene medicinske tablice preduvjet jedinstvene sudske prakse³². Daljnja posljedica je bila tzv. *forum shopping*, oštećeni su birali sudove kod kojih se dosuđivala veća naknada i u tom slučaju izbjegavali zakonske propise o nadležnosti sudova. U takvoj situaciji Vrhovni sud Republike Hrvatske morao je intervenirati i odrediti kriterije³³ kako bi izjednačio sudsku praksu i osigurao jedinstvenu primjenu Zakona o obveznim odnosima, odnosno ustavno načelo jednakosti građana pred zakonom. U tom cilju na 4/02. sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanoj 29. studenoga 2002. g. prihvaćeni su Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade³⁴, nakon konzultiranja prakse županijskih sudova³⁵. Karakteristika kriterija: imaju za cilj omogućiti ujednačenu primjenu čl. 200., st. 1. ZOO '91.;

³¹ Na jednom seminaru održanom na tu temu jedan je sudac iznio konkretan primjer presuda koji najbolje ilustrira opasnost nejednakog odmjeravanja iznosa naknade neimovinske štete: jedan vještak je trajno umanjeno opće životne sposobnosti ocijenio s 25%; na prigovor tužitelja imenovan je drugi vještak koji je ocijenio trajni invaliditet kao posljedicu iste ozljede s 50%; imenovani treći vještak ocjenjuje smanjenje opće životne sposobnosti zauzevši aritmetičku sredinu – 37,5 %

³² Hrvatske orijentacijske medicinske tablice za procjenu oštećenja tjelesnog i/ili duševnog zdravlja, konačni prijedlog, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.str.3.

³³ Kriteriji nisu ništa drugo nego *mjerila* za utvrđivanje visine pravične novčane naknade. Br. Su-1331- VI/02/ i Su II 1372- 11/02

³⁴ Iako nikad nije službeno priznato, Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda su de facto prerađeni i nadopunjeni kriteriji i iznosi koje su osiguratelji interno donijeli i primjenjivali kod šteta temeljem obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti (Croatia osiguranje još 1985.g, kasnije su ih prihvatili i drugi- iznosi su bili izraženi u DM); struktura kriterija i iznosa Croatia osiguranja 1985. Bila je ista kao i struktura Orijentacijskih kriterija i iznosa Vrhovnog suda Republike Hrvatske 2002.

³⁶ Tzv. *kvalifikatorne okolnosti*, specifične za konkretni slučaj.

kriteriji, odnosno iznosi, ne predstavljaju matematičku formulu i kod konkretne odluke valja uvijek imati u vidu okolnosti slučaja³⁶; trajanje i jačina fizičkih i duševnih boli i straha imaju tek značaj osobito važnih, ali ne i jedinih okolnosti koje sud mora imati na umu pri određivanju iznosa pravične novčane naknade; prihvaćeni kriteriji i iznosi primjenjuju se na sve parnične postupke za naknadu nematerijalne štete u svim stupnjevima suđenja. Dakle, Vrhovni sud je razradio odredbe čl. 200. ZOO '91., te izrazio u novcu (kune) visinu pravične novčane naknade po pojedinim vrstama nematerijalne štete koje priznaje ZOO '91. (pretrpljeni fizički bolovi; pretrpljeni psihički bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti; pretrpljeni duševni bolovi zbog naruženosti; pretrpljeni duševni bolovi zbog smrti bliske osobe; pretrpljeni duševni bolovi zbog osobito teškog invaliditeta bliske osobe; pretrpljeni strah), pri čemu je znatno povećao iznose pravične novčane naknade dosuđivane u prethodnoj sudskoj praksi³⁷. Jedan od motiva određivanja iznosa pravične novčane naknade bio je dosuđivati manje naknade za manje posljedice, a veće naknade za teške i vrlo teške posljedice.³⁸

Kritike na račun Orijentacijskih kriterija dovodile su u pitanje potrebu jedinstvenih kriterija, jer da isti guše slobodu sudačkog razmišljanja i ocjenjivanja. Isticalo se da jedinstveni Kriteriji predstavljaju *de facto* prihvaćanje tabelarnog sustava utvrđivanja i odmjeravanja visine iznosa pravične novčane naknade te da – iako dozvoljavaju odstupanja – dovode do mehaničke primjene Orijentacijskih kriterija jer ih veliki broj sudaca i inih koji odlučuju o naknadi (pravnici u likvidaciji šteta u osiguranju od automobilske odgovornosti) pretvaraju u matematičke formule,³⁹ čime se odustaje od suđenja, što nikako ne dovodi do pravične novčane naknade. Sami Orijentacijski kriteriji su izraženi u kunama, nakon pretvaranja eura u kune, a da istovremeno nije dat mehanizam korekcije iznosa ovisno o kretanju tečaja euro/kuna⁴⁰. Najvažniji prigovor ipak je bio na visinu iznosa pravične novčane naknade priznatog po pojedinim vidovima štete, posebno u svjetlu njihove usporedbe sa sličnim kriterijima u nekim europskim zemljama (Njemačka, Austrija). No, ipak se priznaje da su Orijentacijski kriteriji uveli red u postupak utvrđivanja i izračuna pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu.⁴¹

³⁷ Crnić, Ivica, Parnični postupak i naknada štete, Organizator, Zagreb, 2008., str. 19.

³⁸ Isti, op. cit., str. 90.

³⁹ Tako nisu (bile) rijetke presude u kojima se naknada obračunavala do u lipel!, v. Crnić, I., Odštetno pravo, op. cit., str. 649.

⁴⁰ Tečaj u vrijeme donošenja Orijentacijskih kriterija bio je 7,435784 kn/euro.

⁴¹ Boić, Vitomir, Naknada neimovinske štete, Dani hrvatskog osiguranja 2020., dostupno na www.huo.hr. Isti autor je još u članku Naknada neimovinske štete – postupanje sudova na početku primjene novog ZOO, zbornik CETRAS, Novo zakonsko uređenje djelatnosti osiguranja i institut naknade štete, Zagreb, 2006., str. 8., izrazio nadu i očekivanje da će se Orijentacijski kriteriji primjenjivati još dugi niz godina i da će sigurno predstavljati okvir za dosuđivanje pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu.

4. Novo stajalište Vrhovnog suda Hrvatske – od 16. lipnja 2020. godine

Vrhovni sud Republike Hrvatske je nakon osamnaest godišnje primjene Orijentacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade iz 2002., našao za potrebno donijeti novo mišljenje o tim kriterijima i iznosima. To je učinio na 2/20 sjednici Građanskog odjela održanoj 15. lipnja 2020.⁴² Novo pravno shvaćanje mijenja dosadašnju praksu o visini naknade neimovinske/nematerijalne štete. Suština promjene odnosi se na povećanje iznosa iz Orijentacijskih kriterija 2002. za 50%. Novi povećani iznosi⁴³ primjenjivat će se na obvezne odnose nastale nakon 1. siječnja 2006.⁴⁴

⁴² Br. Su-IV-47/2020-5.

⁴³ Ako preračunamo iznose pravične novčane naknade iz Orijentacijskih kriterija 2002., onda novi iznosi pravične novčane neimovinske štete po novim orijentacijskim kriterijima iznose:

1. Fizički bolovi :

- jaki bolovi :550,00 kn po danu,
- srednji bolovi: 330,00 kn po danu,
- slabi bolovi: 105,00 kn po danu.

2. Strah

- od 3.300,00 do 45.000,00 kn

3. Duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti:

- do 25% :11.250,00 kn za svakih 10 %
- preko 25 do 40%: 16.500 kn za svakih 10%,
- preko 40 do 60%: 33.000,00 kn za svakih 10%
- preko 60 do 80%: 67.000,00 kn za svakih 10%,
- preko 80 do 100%: 112.500,00 kn za svakih 10%.

4. Duševne boli zbog naruženosti/nagrđenja:

- jaki stupanj – vrlo uočljivo trećima:55.500,00 kn
. uočljivo samo ponekad (ukućanima, na plaži i sl.) : 33.000,00 kn
- Srednji stupanj- vrlo uočljiv trećima: 33.000,00 kn
. uočljiv trećima samo ponekad: 16.500,00 kn
- Laki stupanj – vrlo uočljivo trećima: 7.500,00
. uočljivo trećima samo ponekad:: 3.000,00 kn

5. Duševne boli zbog smrti bliskog srodnika:

- za slučaj smrti bračnog i izvanbračnog druga (potrebna trajnija zajednica života) i djeteta: 330.000,00 kn,
- roditeljima za slučaj gubitka ploda: 112.000,00 kn
- za slučaj smrti roditelja:
. djetetu koje se nalazi na odgoju i skrbi roditelja: 330.000,00 kn
. djetetu: 225.000,00 kn
- Za slučaj smrti brata ili sestre: 112.500,00 kn

6. Duševne boli zbog osobito teškog invaliditeta bliske osobe:

- za slučaj osobito teškog invaliditeta bračnog i izvanbračnog druga (potrebna trajnija zajednica života) i djeteta: 330.000,00 kn
- za slučaj osobito teškog invaliditeta roditelja:
. djetetu koje je na odgoju i skrbi kod roditelja: 330.000,00 kn
. djetetu 225.000,00 kn

⁴⁴ Datum stupanja na snagu ZOO 2005.

Novo pravno mišljenje Vrhovnog suda mnoge je iznenadilo. Neki su ga rado prihvatili, neki su žestoko protiv, a niži sudovi još uvijek su nejedinstveni i kolebljivi: u njegovoj primjeni⁴⁵ Iz obrazloženja novih Orijentacijskih kriterija vidi se da se Vrhovni sud rukovodio mišlju da su Orijentacijski kriteriji 2002. doneseni prije donošenja novog Zakona o obveznim odnosima 2005., koji je prihvatio posve drugačiju koncepciju neimovinske štete u odnosu na ZOO '91, za čijeg važenja su Orijentacijski kriteriji 2002 doneseni. Drugi razlog je i protok vremena od donošenja Orijentacijskih kriterija 2002. i promjene koje su se u međuvremenu dogodile, a izravno utječu na visinu iznosa pravične novčane naknade. Tu je u prvom redu *stopa inflacije*, koja se prema podacima Statističkog zavoda Republike Hrvatske za taj period ocjenjuje s 37,7%. Nadalje, u istom razdoblju došlo je do *porasta isplaćene mjesečne plaće* za 66,9 %. Važno je i stajalište da se novi povećani kriteriji i iznosi pravične novčane naknade primjenjuju "na sve parnične postupke za naknadu neimovinske štete u svim stupnjevima suđenja (ubuduće), tj. od dana prihvaćanja na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda republike Hrvatske (16. lipnja 2020.)" "Sve ostale napomene, posebno pozivanje na stajališta Vrhovnog suda o pojedinim stavkama priznate nematerijalne štete iz Orijentacijskih kriterija 2002. – ostaju na snazi kao nepromijenjeni.

4.1. Reakcije i kritike Orijentacijskih kriterija 2020.

Reakcije pravničke javnosti su različite. Od sudaca se očekuje uvažavanje „onoga što je u tom pravnom shvaćanju navedeno, odnosno, ako tužitelj toliko zatraži, trebao bi sudac dosuditi barem 50% uvećane iznose naknade neimovinske štete u usporedbi s iznosima iz pravnog shvaćanja zauzetog pod br. Su 1331 i 1372/11/02“⁴⁶ Drugi, međutim, nalaze u novim Orijentacijskim kriterijima niz stajališta koja izazivaju dvojbe u njihovu pravnu utemeljenost. Tako se kao glava primjedba ističe da novo stajalište ne prihvaća novi koncept naknade neimovinske štete koji je prihvatio ZOO 2005, koji je donesen tri godine nakon Orijentacijskih kriterija 2002.; dakle, Vrhovni sud je novim Orijentacijskim kriterijima samo parcijalno izmijenio materiju pravične novčane naknade izmijenivši (povećavši) iznose naknade.⁴⁷ Vrhovni sud je propustio jedinstveno ure-

⁴⁵ O tim suprotstavljenim stajalištima i interesima v. detaljnije: Ćurković, Marijan, Novi orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda Republike Hrvatske za naknadu neimovinske štete – tko je izgubio orijentaciju?, www.osiguranje.hr

⁴⁶ Gović, Iris, sutkinja Županijskog suda u Zagrebu, Novo stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske za naknadu neimovinske štete, www.iusinfo.hr/aktualno/u-središtu/42019, datum posjeta 4.1.2021.

diti naknadu neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti suglasno ZOO 2005, a održao je na životu duh ZOO '91, koji je prestao važiti.

Slijedeća primjedba na nove Orijentacijske kriterije jeste nedostatak inkluzivnosti, izostalo je savjetovanje sa zainteresiranom javnošću⁴⁸. A zainteresirana javnost obuhvaća dosta širok krug fizičkih i pravnih osoba: suci, pravni zastupnici oštećenih stranaka – odvjetnici, oštećeni kao potrošači osigurateljne usluge, a posebno osiguratelji jer se novi Orijentacijski kriteriji uglavnom koriste u parnicama naknade štete temeljem obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti.

Posebno su žestoko reagirali osiguratelji. Prema njima Vrhovni sud je uzeo u obzir samo dva elementa: povećanje plaća i rast inflacije. Osiguratelji smatraju da je trebao uzeti u obzir i stanje *premija osiguranja* iz kojih se obavlja naknada neimovinske štete. Novi Orijentacijski kriteriji remete poslovanje osiguratelja, koji su svoje planove i proračune potrebne premije temeljili na kriterijima i iznosima iz 2002. g., pa ih novo stajalište Vrhovnog suda dovodi u vrlo nezgodnu situaciju: moraju povećati obračune za *pričuvi nezavršenih sudskih parnica* o naknadi neimovinske štete (a i izvansudskih predmeta koji nisu u zastari) za 50%, što može dovesti u pitanje njihovo pozitivno poslovanje. Iz podataka HUU-a⁴⁹ vidljivo je da je broj sudskih predmeta u pričuvi na dan 31.12. 2019. bio 10.032., s procijenjenom vrijednošću od 918.596.742⁵⁰. S obzirom na to da se kod sudskih sporova radi pretežno o naknadi neimovinske štete, može se zamisliti koji je to potencijalni teret za osiguratelje.⁵¹ Vrhovni sud nije uzeo u obzir ni činjenicu da su premije osiguranja u vrijeme donošenja i važenja Orijentacijskih kriterija i iznosa za naknadu nematerijalne štete 2002. bile znatno više od sadašnjih premija obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti, jer su premije zahvaljujući liberalizaciji tržišta osiguranja uvedenoj 1. srpnja 2013.g⁵² konstantno padale. Prema tome, smatraju osiguratelji, novi Orijentacijski kriteriji dovode u vrlo veliku opasnost normalno funkcioniranje sustava zaštite trećih oštećenih osoba kroz obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti.

⁴⁷ Baretić, Marko, Orijentacijski kriteriji 2020., Dani Hrvatskog Osiguranja 2020., www.huo.hr, posjeta 2.1.2021.

⁴⁸ Idem.

⁴⁹ Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, Motorna vozila i osiguranje 2019., str. 86.

⁵⁰ Idem, str. 91.

⁵¹ Naime, procijenjenoj pričuvi sudskih predmeta treba dodati i procijenjenu pričuvi neriješenih izvansudskih predmeta u iznosu od 1.936.595.892 kn, a i kod tih šteta radi se o velikom broju naknada neimovinske štete (28,75 % prema podacima HUU-a, HUU, Motorna vozila ..., op. cit. ,str. 84.).

⁵² Dan pristupa Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije.

Slijedeća primjedba koja se ističe u kritikama Orijentacijskih kriterija 2020. odnosi se na spornu primjenu *pro paeterito*, dakle retroaktivno, bez obzira na dan nastanka štetnog događaja ili na dan utuženja. Prema novim Orijentacijskim kriterijima isti se primjenjuju na sve *nezavršene parnične predmete* koji su u tijeku. Postavlja se dvojba nije li to retroaktivna primjena koja je suprotna pravnoj sigurnosti. Istina, u tekstu se u zagradi nalazi i riječ „ubuduće“, ali nije jasno što ista u kontekstu te rečenice znači. Pa ako se i složimo da su Orijentacijski kriteriji i iznosi... samo tumačenje ZOO, tvrdi prof. Baretić, sigurno je da oni kao kvazi-regulativa mijenjaju pravila ponašanja i stoga bi trebali vrijediti samo *pro futuro*, za ubuduće, dakle za nove parnice.⁵³ Na već pokrenute parnice i postavljene odštetne zahtjeve trebalo bi primijeniti one kriterije koji su u vrijeme njihovog pokretanja bili na snazi. To zahtjeva i pravilo poštivanja pravne sigurnosti. Za opravdanje retroaktivnog djelovanja Orijentacijskih kriterija nema argumenata, jer, pored toga što šteti pravnoj sigurnosti (legitimna očekivanja pravnih subjekata), nema ni drugog opravdavajućeg razloga za retroaktivnu primjenu: javnog interesa, smatra prof. Baretić⁵⁴ Kriteriji se ne bi smjeli mijenjati tijekom postupka, jer u protivnom (štetno) utječu na legitimna očekivanja stranaka.⁵⁵

5. Da li je promjena tužbenog zahtjeva povećanjem iznosa dozvoljena nakon završetka pripremnog postupka

S obzirom na nove Orijentacijske kriterije i iznose koji su povećani, opravdano je očekivati da će oštećeni (njihovi zastupnici) tražiti *preinaku tužbe povećanjem tužbenog zahtjeva*. Neke parnice su u stanju završenog prethodnog postupka. A prema odredbi čl. 190., st.1. i 3. Zakona o parničnom postupku⁵⁶ preinaka tužbenog zahtjeva dopuštena je samo do okončanja prethodnog postupka. Iznimno, ako tužitelj bez svoje krivnje nije mogao preinačiti tužbeni zahtjev povećanjem tužbenog zahtjeva do okončanja prethodnog postupka, može to učiniti do zaključenja glavne rasprave. Neki smatraju da su Orijentacijski kriteriji samo orijentacijski i da tužitelja ništa nije priječilo da postavi zahtjev viši od onoga što predviđaju Orijentacijski kriteriji⁵⁷, te da bi u najmanju ruku

⁵³ Baretić, M., op. cit.

⁵⁴ Idem.

⁵⁵ Idem.

⁵⁶ Narodne novine br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 48/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11 (prečišćeni tekst), 25/13, 89/14, 70/19.

⁵⁷ Tim prije što je bila vidljiva tendencija povećanja iznosa naknade, jer su sudovi u zadnji 5-10 godina dosuđivali iznose veće od onih iz Orijentacijskih kriterija, Baretić, op.cit.

dopuštenje preinake povećanjem tužbenog zahtjeva nakon završetka prethodnog postupka trebalo dozvoljavati restriktivno.⁵⁸ Drugi pak smatraju da su novi Orijentacijski kriteriji i iznosi „*okolnost koja tužitelju daje pravo da preinači tužbu i nakon zaključenja prethodnog postupka.*”⁵⁹

6. Problem tijeka zateznih kamata na povećani iznos tužbenog zahtjeva

Slijedom problema dozvole preinačenja tužbenog zahtjeva povećanjem zahtijevanog iznosa postavlja se pitanje *zateznih kamata* na neimovinsku štetu. Prema čl. 1103. ZOO 2005. zatezne kamate počinju teći od dana podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. To pak znači da zatezne kamate i u slučaju da sud dozvoli preinačenje tužbenog zahtjeva počinju teći od dana promjene tužbenog zahtjeva, jer je šteta dospjela danom postavljanja tužbenog zahtjeva.⁶⁰ Problem tijeka zateznih kamata kod naknade neimovinske štete posebno se ističe, jer nije mali broj tužbenih zahtjeva koje su oštećeni podnijeli prije nego je liječenje završeno. Naime, tek završetkom liječenja nastala je šteta, pa ni kamate ne mogu početi teći prije završetka liječenja bez obzira na povećanje tužbenog zahtjeva⁶¹.

7. Priznanje starog tužbenog zahtjeva nedopustivo raspolaganja stranaka?

Novi iznosi pravične novčane naknade mogu biti povod dužniku/tuženiku (najčešće osiguratelj) da *prizna tužbeni zahtjev* postavljen prije povećanja tužbenog zahtjeva, kako bi izbjegao obvezu po novom iznosu pravične novčane naknade iz Orijentacijskih kriterija 2020.. Tim prije što su informacije o novim iznosima profesionalcima kao što su osiguratelji bili poznati i prije objavljivanja. Da li takvim postupkom tuženik krši pravila moralnog ponašanja, jer izbjegava obvezu po novim iznosima iz Orijentacijskih kriterija? U sličnoj situaciji koja se dogodila s Orijentacijskim kriterijima 2002., sudovi su takvo ponašanje smatrali neprihvatljivim i suprotno čl. 3. st. 3. Zakona o parničnom postupku, te su dopuštali preinaku tužbe povišenjem tužbenog zahtjeva unatoč protivljenju tuženika. Crnić smatra da u takvim situacijama tužitelj ima i pravo žalbe protiv presude na osnovi priznanja.⁶² Da li je takvo stajalište prihvatljivo i sada

⁵⁸ Baretić, M., op. cit.

⁵⁹ Gović, I., op. cit.

⁶⁰ Baretić, op. cit.

⁶¹ Usp. odluku Vrhovnog suda Hrvatske br. Rev 1191/09 od 14.07.2015.

⁶² Crnić, Parnični postupak, op. cit., str. 20.

kod primjene novih Orijentacijskih kriterija? Ako uzmemo u obzir znatno povećanje iznosa pravične novčane naknade neimovinske štete koje donose novi Orijentacijski kriteriji, odgovor može biti potvrđan.

8. Prigovor zastare promijenjenog – povećanog iznosa tužbenog zahtjeva.

Postavlja se i dodatno pitanje u situacijama ako parnični postupak za naknadu štete traje desetak godina, i tužitelj danas poveća tužbeni zahtjev u skladu s novim Orijentacijskim kriterijima, što ako tuženik u toj situaciji uloži između ostalog i prigovor zastare. Neki praktičari smatraju da je u takvim situacijama opravdan prigovor zastare obzirom na protek vremena između štetnog događaja i povećanja tužbenog zahtjeva.

9. Analiza pojedinih prigovora na Orijentacijske kriterije 2020.

Po našem mišljenju, u obranu stajališta Vrhovnog suda glede donošenja novih Orijentacijskih kriterija i iznosa za dosuđivanje pravične novčane naknade neimovinske štete može se istaknuti da je namjera Vrhovnog suda bila isključivo uskladiti iznose naknada za neimovinsku štetu s kretanjima u gospodarstvu i društvu u proteklih osamnaest godina. Vrhovni sud nije našao za oportuno ulaziti u koncepciju neimovinske štete prihvaćenu od ZOO 2005., jer bi takvo nešto iziskivalo puno više vremena i posla. Uostalom, Orijentacijski kriteriji 2020. samo povećavaju iznose utvrđene u Orijentacijskim kriterijima 2002. U tome ništa ne znači činjenica da je ZOO '91 prihvatio subjektivnu koncepciju neimovinske odnosno, kako je Zakon naziva, nematerijalne štete. U koncepciji toga Zakona, za svaki od Zakonom predviđenih pravnih osnova (fizički bolovi, duševni bolovi, strah, naruženost itd.) koji daju pravo na naknadu nematerijalne štete, samostalno se utvrđivala visina iznosa naknade po točno određenim kriterijima (mjerilima), a to su a) okolnosti slučaja, b) - osobito- jačina bolova i straha i c) njihovo trajanje.⁶³ Samostalni pravni temelji koji daju pravo na naknadu štete po ZOO '91 u ZOO 2005., koji prihvaća objektivni koncept neimovinske štete, postaju kriteriji (mjerila) za utvrđivanje iznosa pravične novčane naknade. I po ZOO 2005., povreda prava osobnosti na život i zdravlje sama po sebi nije temelj za dosuđivanje naknade. Oštećeni će imati pravo na naknadu neimovinske štete samo ako sud nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju⁶⁴, a visina iznosa naknade ovisi o jačini i trajanju povredom izazva-

⁶³ Čl. 200., st.1. ZOO 91.

⁶⁴ Usp. Čl. 1100. st.1. ZOO 2005.

nih fizičkih boli, duševnih boli i straha.⁶⁵ Sud po ZOO 2005 dosuđuje ukupnu paušalnu naknadu neimovinske štete, ali obrazloženje tog iznosa mora sadržavati osnovicu utvrđivanja po pojedinim kriterijima, koji su nekada po ZOO '91 bili samostalna pravna osnovica za naknadu nematerijalne štete. Drugim riječima, u biti, nema razlike u utvrđivanju iznosa pravične novčane naknade po ZOO '91. i po ZOO 2005. Stoga novim Orijentacijskim kriterijima Vrhovni sud nije narušio koncept objektivne pravične novčane naknade neimovinske štete utvrđen ZOO 2005., i nije imao za potrebu ulaziti u teoretsku raspravu o objektivnoj koncepciji neimovinske štete i njenom utjecaju na Orijentacijske kriterije 2002. VS je jednostavno novim stajalištem korigirao iznose naknada sukladno kretanjima u društvu i gospodarstvu proteklih osamnaest godina.

Glede prigovora da novi Orijentacijski kriteriji 2020. dovode do pravne nesigurnosti, sasvim je sigurno da ne stoji. Već su Orijentacijski kriteriji 2002. uveli reda u naknadu nematerijalne štete, ujednačili sudsku praksu, jasno dali do znanja oštećenima što i koliko mogu očekivati od pravične novčane naknade u slučaju povrede njihovog prava osobnosti na život i zdravlje. Uostalom, to priznaju i oni koji kritiziraju Vrhovni sud, odnosno nove Orijentacijske kriterije 2020. Jedna od zanemarenih činjenica jeste i činjenica da su upravo Orijentacijski kriteriji 2002., pa shodno tome i Orijentacijski kriteriji 2020. mnogo doprinijeli transparentnosti u naknadi neimovinske štete, omogućujući sucima da se zaštite od nezadovoljnih stranaka pozivajući se na Orijentacijske kriterije, čime otpada prigovor njihove subjektivnosti, veza, mita, korupcije i sl. A to svakako doprinosi pravnoj sigurnosti u Zemlji.⁶⁶

Konačno, stoji li tvrdnja osiguratelja da su donošenjem novih Orijentacijskih kriterija 2020. povrijeđena njihova legitimna očekivanja da će iznosi utvrđeni Orijentacijskim kriterijima 2002. trajati u nedogled? Po našem mišljenju ne stoji. Ne stoji zbog toga što su Orijentacijski kriteriji samo orijentacijski; oni nisu matematička formula. Suci su mogli i prije novih orijentacijskih kriterija 2020. dosuđivati iznose naknade koji su premašivali iznose iz Orijentacijskih kriterija 2002. I dosuđivali su, ako su okolnosti slučaja to opravdavale. Neutemeljeno je, dakle, očekivati da će neka mjerila trajati unedogled, neovisno o kretanjima u gospodarstvu. A što se tiče prigovora da nema javnog interesa za povećanjem iznosa pravične novčane naknade neimovinske štete starih osamnaest godina, kretanja u gospodarstvu, porast plaća, porast inflacije i sl. to demantiraju. Interes društva je da zaštiti oštećene osobe stradale u nesrećama,

⁶⁵ Usp.čl. 1100., st. 2. ZOO 2005.

⁶⁶ Tako i Matijević, Berislav, Kriterijima 2020. više odgovara naziv #novo normalnim kriterijima“, Svijet osiguranja, eu/kriterijima-2020-više-odgovara-naziv-novo-normalnim-kriterijima/, 27.1.2021.

pogotovo u obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti. S pravom se ističe da su osiguratelji kroz niz godina ostvarivali nerealno visoke profite upravo u obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti.⁶⁷ U tom osiguranju je dozvoljeno i poželjno imati dobar poslovni rezultat, ali je njegova prvenstvena svrha osigurati oštećenima pravičnu novčanu naknadu za neimovinsku štetu. Isto tako je poznato da su se (neki) osiguratelji olako upuštali u parnice (i) za vrijeme važnosti Orijentacijskih kriterija 2002., otežući izvršavanje svoje obveze utemeljene na propisima o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti. Pametni osiguratelj, na kraju krajeva, mora kao profesionalac predvidjeti moguće promjene na tržištu uvjetovane raznim okolnostima, pa tako i okolnostima izmjene, točnije, povećanja iznosa naknada štete uvjetovanih promjenama u gospodarstvu i društvu općenito. Te negativne promjene anuliraju se pravovremenim, pravilnim i dostatnim odvajanjem pričuva za isplatu neočekivanih rizika.

10. Zaključak

Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 15. lipnja 2020. g., kojima su izmijenjeni istoimeni kriteriji i iznosi iz 2002. g. su pokušaj Vrhovnog suda da uskladi iznose pravične novčane naknade neimovinske štete sa, u međuvremenu, nastalim promjenama u društveno-socijalnoj situaciji: inflacijom i njenim porastom s jedne strane, a povećanjem plaća s druge strane. To su nove okolnosti koje je Vrhovni sud morao uočiti i uzeti u obzir pri utvrđivanju iznosa pravične novčane naknade. Ostale promjene nije uzimao u obzir, kao što nije ni konzultirao zainteresiranu javnost i nije uzeo u obzir mogućnost štetnog djelovanja na pravno utemeljena očekivanja pravnih subjekata, prvenstveno osiguranja, jer je daleko najveći broj parnica o naknadi neimovinske štete upravo s osigurateljima. Međutim, za takvo nešto nije bilo ni potrebe, jer se radi samo o izmjenama visine iznosa pravične novčane naknade kroz mišljenje Vrhovnog suda, koje u konačnici nije obvezatno ni za niže sudove.

Novi Orijentacijski kriteriji nisu prilagođeni novom sustavu neimovinske štete iz ZOO 2005., jer Vrhovni sud nije ulazio u definiranje nove koncepcije neimovinske štete, pošto se i kriterijima i iznosima koje je prihvatio postiže svrha osiguranja pravične novčane naknade oštećenima sukladno duhu ZOO 2005. Orijentacijski kriteriji 2020. samo mijenjaju moguću visinu iznosa pra-

67

V. Ćurković, Marijan, Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda Republike Hrvatske – tko je izgubio orijentaciju?, www.osiguranje.hr, 25.1.2021.

vične novčane naknade za neimovinsku štetu, a u svemu ostavlja na snazi Ori-jentacijske kriterije iz 2002., koji su utemeljeni na sustavu naknade nematerijal-ne štete kojega prihvaća ZOO '91.

Novi Orijentacijski kriteriji bi se trebali primjenjivati za sve nezavršene parnice, bez obzira na datum utuženja, jer se odluka na visini naknade neimo-vinske štete donosi prema okolnostima na dan donošenja odluke. Zahvaljujući Orijentacijskim kriterijima očekuje se veliki broj povećanja tužbenih zahtjeva i nakon završetka prethodnog postupka, jer očito je da Vrhovni sud smatra opravdanim dozvoliti promjenu tužbenog zahtjeva i nakon završetka prethod-nog postupka, jer su Orijentacijski kriteriji nova okolnost, koja opravdava takav postupak. To, pak, otvara pitanje početka tijeka zateznih kamata na povećani dio tužbenog zahtjeva. Mišljenja smo da u tom slučaju zatezne kamate počinju teći od dana povećanja tužbenog zahtjeva, a ne od dana utuženja.

NEW ORIENTATION CRITERIA FOR DETERMINING FAIR MONETARY COMPENSATION FOR NON-PECUNIARY DAMAGE ACCORDING TO THE SUPREME COURT OF THE REPUBLIC OF CROATIA – SOME DOUBTS

Summary

In the article, the author deals with the Orientation Criteria and Amounts for Equity Compensation of Personal Injury of the Supreme Court of Republic of Croatia, adopted on June 15, 2020. (OC 2020). In general, author criticizes the Supreme Court for basing the OC 2020. on the provisions of the Civil Obligations Act from 1991, which, unlike the Civil Obligations Act from 2005, accept the so-called subjective conception of non-pecuniary damage. These OC 2020. contain the Supreme Court's position they should apply to all pending litigations, regardless of the date the lawsuit is filed. Author considers this to be legally grounded because the decision on the amount of compensation for non-pecuniary damage is made according to the circumstances of the time of the decision. This act of the Supreme Court's increases the amounts of compensations determined by the Orientation Criteria of the same name from 2002. (OC 2002) for 50 %. The author deals with problems that could arise from the application of the OC 2020.: retroactivity of applications; a large number of amendments to claims by increasing the amount of claims; bringing in to trouble the position of the insurers of mandatory motor third party liability insurance. In general, author considers that the OC 2020. were necessary because it was necessary to harmonize the amounts of compensation from OC 2002 with the new changes in the economy (inflation, increase in wages) and society (the need for adequate protection of victims especially of road traffic)

Literatura

Baretić, Marko, *Orijentacijski kriteriji 2020, Dani Hrvatskog osiguranja 2020*, www.huo.hr

Boić, Vitomir, *Naknada neimovinske štete, Dani Hrvatskog Osiguranja, 2020.*, www.huo.hr

Crnić, Ivica, *Oblici nematerijalne štete i kriteriji odmjeravanja pravične novčane naknade, zbornik Naknada štete, Savez društava pravnika Hrvatske, Zagreb, 1986.*

Crnić, Ivica, *Naknada nematerijalne štete – neka pitanja, Godišnjak 9. Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Hrvatsko društvo za građansko-pravne znanosti i praksu, Opatija, 2002.*

Crnić, Ivica, *Parnični postupak u praksi, Organizator, Zagreb, 2008.*

Crnić, Ivica, *Odštetno pravo, Zgombić i partneri, Zagreb.*

Ćurković, Marijan, *Naknada neimovinske štete u nekim europskim zemljama, zbornik Eib Internationale-Centar za motorna vozila, Banja luka, Međunarodna konferencija – Štete u osiguranju motornih vozila, Neum, 2006.*

Ćurković, Marijan, *Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda republike Hrvatske-tko je izgubio orijentaciju?*, www.osiguranje.hr, pristup 25.1.2020.

Fekete, Imrich, *Zavarovanje avtomobilske odgovornosti na Slovaškem, organizacija, razvoj in nove zakonodaje, zbornik XI seminar u području avtomobilskega zavarovanja, Slovensko zavarovalno združenje, Portorož, 2005.*

Gović, Iris, *Novo stajalište VSRH za naknadu neimovinske štete*, www.iu-sinfo.hr

HUO, *Motorna vozila i osiguranje u 2019.*, Zagreb, 2020.

Klarić, Petar, *Odštetno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1995.*

Klarić, Petar, *Naknada neimovinske štete, zbornika radova Zakon o obveznim odnosima, Inženjerski biro, Zagreb, 2005.*

Matijević, Berislav, *Kriterijima 2020. više odgovara naziv „novo normalnim kriterijima“*, svijet.osiguranja.eu/kriterijima-2020-vise-odgovara-naziv-novo-normalnim-kriterijima/ pristup 28.1.2020.

Medić, Dušan, *O pojmu i naknadi nematerijalne štete u BiH, zbornik Petnaesto međunarodno savjetovanja Aktualnosti građanskoga i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Pravni fakultet, Mostar, Neum, 2017.*

Vizner, Boris, *Komentar Zakona o obveznim odnosima, vlastito izdanje autora, 1978.*

Vrhovni sud Republike Hrvatske, *Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, Su 1331-VI-02 i 1372-11/02*

Vrhovni sud Republike Hrvatske, *Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade neimovinske štete –Su-IV -47/2020*

Zagreb, siječanj, 2021.